

Zo tel je: Steenuilen met behulp van geluid

In deze rubriek pakken we telkens een telprobleem bij de kop en laten we deskundigen aan het woord. Hoe inventariseer je Steenuilen met geluid? Ronald van Harxen (59) van de steenuilenwerkgroep STONE legt uit.

Waarom speel je geluid af om Steenuilen te vinden?

Op veel avonden roepen Steenuilen spontaan, maar meestal doen ze dat maar korte periodes. De trefkans is dus klein. Als je een beeld wilt vormen van de aantallen territoria in een gebied is alleen luisteren niet genoeg, maar moet je geluid gaan afspelen. Toen we (Pascal Stroeken en ik) begin jaren tachtig daarmee begonnen, gebruikten we er een cassette recorder voor, later een cd-speler. Tegenwoordig wordt vaak een mp3-speler gebruikt, soms ook een smartphone. Meestal is het dan wel nodig om het geluid te versterken met een extern boxje.

En als je geen mp3-speler hebt?

Zelf fluiten werkt ook goed. Het vergt enige oefening, maar Steenuilen zijn makkelijker na te bootsen dan bijvoorbeeld Bosuilen. Luister een aantal keren goed naar de baltsroep, tuit je lippen en fluit. Probeer het geluid iets in sterkte te laten toenemen en dan abrupt af te breken. Groot voordeel van deze manier is dat je geen apparatuur mee hoeft te slepen en wat meer kunt 'spelen' met de voordracht.

Welke geluiden gebruik je?

Alleen de baltsroep?

Steenuilen brengen een groot scala aan geluiden ten gehore. Exo en Scherzinger (1989) beschreven er in hun beroemde artikel maar liefst 22. Persoonlijk denk ik dat het er zelfs nog wel wat meer zijn. Het beste kun je de zang gebruiken, ook wel baltsroep of territoriumroep genoemd. Dat klinkt een beetje als een 'ghooook' en wordt vaak in een serie ten gehore gebracht. Zowel het mannetje als het vrouwtje gebruiken deze roep, maar die van het vrouwtje is minder uitgesproken en zachter. Als ze er zin in hebben, roepen ze steeds fanatieker en luider; op een gegeven moment kan het roepen overgaan in luid 'mauwen'. Dat is het geluid dat wel een beetje lijkt op dat van een krolse kat.

Wat is de beste periode om op pad te gaan?

Veel mannetjes reageren in januari en februari al. Hoe dichtbij de eileg, hoe fanatieker er doorgaans terug wordt geroepen. De beste periode is dus vanaf begin maart tot en met de eerste helft van april en dan vanaf het begin van de schemering.

Dat is de tijd dat Steenuilen weleens spontaan naar elkaar roepen. Niet elke avond is even geschikt. De beste resultaten krijg je bij windstil, droog en enigszins zwoel voorjaarsweer. Regen en harde wind zijn niet bevorderlijk voor de roepactiviteit. Goede ervaringen heb ik als er na een periode van slecht weer een wat warmere periode aanbreekt. Met name gedurende de eerste avonden van zo'n warme periode roepen ze doorgaans fanatiek, daarna vlakkt het meestal weer wat af.

Reageert elke Steenuil?

Of verschilt dat erg per individu?

Niet elke steenuilenman reageert even fanatiek. In gebieden waar de dichtheid hoog is, roepen de uilen meestal fanatieker dan in gebieden waar slechts hier en daar een Steenuil huist. Daarnaast zijn er grote verschillen tussen individuen. Sommige Steenuilen reageren onmiddellijk, bij andere moet je soms vijf minuten wachten. Beslis dus niet te snel dat er niets zit, maar neem de tijd en probeer het een paar keer achter elkaar. Het is altijd aan te raden een plek meerdere keren te bezoeken. Het kan ook helpen om bij de schuchtere individuen het geluid wat zachter en aarzender te laten horen. In goede steenuilgebieden kan het overigens zomaar zijn dat je binnen de kortste keren de hele buurt aan het roepen hebt; soms van drie of vier kanten tegelijk. Als dan ook de vrouwtjes zich in het spektakel wendden, is het knap lastig te bepalen met hoeveel territoria je te maken hebt.

Daar komen snel dubbeltellingen van..

Daar moet je inderdaad alert op zijn. Sommige uilen hebben de neiging de vermeende indringer een tijdje te volgen en roepen plots naast je terwijl je 150 of 200 meter verderop staat. Heb je zo'n geval, probeer dan altijd of je de vorige uil ook nog hoort. Soms is het dan handig een klein stukje terug te lopen of te fietsen. Komt het geluid mee, dan heb je grote kans dat je maar met één in plaats van twee verschillende mannen te maken hebt.

Heb je nog tips voor een verantwoord gebruik van geluid?

Eén keer de baltsroep horen is genoeg. Gelukkig laten Steenuilen

Ronald van Harxen. Foto: Rob Buiter

zich niet gemakkelijk verstoren, maar een paartje meerdere keren 'pesten' raad ik af. Wel is het zo dat zo'n eenmalige waarneming moet vallen tussen de datumgrenzen van 15 februari t/m 15 april. Waarnemingen in januari en begin februari kunnen betrekking hebben op rondzwervende exemplaren of dieren die er tijdelijk een groter territorium op na houden. Ook moet het gaan om de baltsroep van een mannetje en niet om een van de andere geluiden. Die kunnen namelijk ook door het vrouwtje worden geproduceerd.

Verder luisteren en lezen

> telrichtlijnen op sovon.nl/soort/7570

> cd bij *Undiscovered Owls* van Magnus Robb & *The Sound Approach*.

De steenuil. Ronald van Harxen en Pascal Stroeken. KNNV Uitgeverij.

Exo K.-M. & Scherzinger W. 1989. Voice and inventory of call-notes of the little owl (*Athene noctua*): description, context and habitat adaptation. *Ecology of Birds* 11: 149-187.

Een paar basisregels

Voor de meeste soorten hoef je geen geluid te gebruiken om ze te inventariseren. Bij o.a. Middelste Bonte Spechten, Bosuilen en ralachtigen is zorgvuldige toepassing een goede manier om territoria op te sporen.

Een paar basisregels:

- Raadpleeg de richtlijnen per soort op sovon.nl
- Speel een goede, heldere opname af of boots de vogel zelf na.
 - Gebruik het geluid op een natuurlijk volume.
- Herhaal het geluid met het natuurlijke interval van de vogel (tel de seconden) en neem lange pauzes om te luisteren of er gereageerd wordt. Reacties kunnen soms minutenlang uit blijven.
 - Niet te lang op één plek proberen. Kom liever op een ander moment terug.